MILJØSK

Tema

Den genteknologiske revolution

- kan genteknologi brødføde de fattige?
Højteknologiske løsninger på basale problemer
Side 4-21

NOAH

Nummer 25 Oktober 2001

Velkommen til Miljøsk nummer 25!

Ligesom vi sad og fiflede med lederteksten gik det op for os, at dette nummer faktisk er noget helt særligt. Dette er intet mindre end et jubilæums nummer. Miljøsk startede i 1995 som en afløser for det mere insider-agtige "NOAH-Blad". Siden har en gruppe af frivillige redaktører og layoutere arbejdet på at levere spændende indslag til miljødebatten. Selv efter 25 numre bringer hvert tema os i kontakt med nye fagfolk og græsrødder, der er ivrige efter at skrive om deres meninger og handlinger. Vi har gennem det seneste år opgraderet vores layout og forsøgt at højne læservenligheden ved at bringe kortere artikler med flere faktabokse. Ligeledes er det lykkedes os at holde Miljøsk 100% reklame-fri, til trods for en til tider meget snæver økonomi. Helt utypisk vil vi derfor benytte denne leder til at takke både NOAHs kasse (der har dækket vores årelange underskud), Redaktionskomiteen (der leverer faglig sparring) og frem for alt vores særdeles trofaste læserskarre for støtte, sympati og udholdenhed.

Som det kan ses på længden af de 2 temaartikler i dette nummer, er det ikke altid vores ambitioner lykkes. Begge artikler overskrider, hvad vi selv betegner som en læservenlig længde. Vi bringer dem alligevel. Det skal nemlig ikke altid være venligt at læse.

Alle, der har fulgt bare nogenlunde med i medierne, har i de seneste måneder været vidner til et sandt bombardement af artikler omhandlende temaet "Kan gensplejsning brødføde verden?". Enhver avis med respekt for sig selv har siden udgivelsen af "Human Development Rapport 2001" (udgivet af FNs Udviklingsprogram, UNDP) behandlet netop dette tema. Alle landsdækkende dagblade (uden undtagelse) har udtalt sig mere eller mindre uforbeholden om fordelene ved anvendelsen af genteknologi i u-landene. Miljøorganisationernes argumenter er blevet kaldt bagstræberiske "lænestols argumenter" og de er blevet beskyldt for, at ville føre en ideologisk teknologi-kamp på bekostning af en sultende befolkning. Journalister har bebrejdet os vores uvilje til at føre en "åben debat" og vores stadige, automatiske "Nej".

Med dette nummer af Miljøsk vil vi gerne vise, at der er sund fornuft i at vedholde et "Nej". Selvom det danske pressekorps har taget en tydelige ja-drejning, har der reelt ikke været fremført et eneste nyt videnskabeligt argument, som kan retfærdiggøre denne holdningsændring.

Tværtimod. I august viste det sig, at verdens mest dyrkede GMO-plante, Monsantos roundup ready soya, indeholder ukendt DNA[1]. Det vil sige et stykke DNA som hverken er identisk med soja-DNA eller det indsplejsede DNA. DNA'et i den gensplejsede soja afviger således fra beskrivelsen i risikovurderingen, der ligger til grund for godkendelsen af selvsamme plante. Er det hvad vi vil byde mennesker i syd? Som om de ikke selv har problemer nok.

[1] Pieter Windels et al. (2001): Characterisation of the Roundup Ready soybean insert" European Food Research and Technology, Volume 213 Issue 2 (2001) pp 107-112

Indhold

Genteknologi -et eksempel på globalisering 4
Af Rolf Lembcke

Børnene dør uden gensplejsning 12
Af Bo Normander

Jorden er giftig 18
Af Flemming Allermann

Hållbar eller ikke hållbar framtid i öresundsregionen 22
Af Bosse Karlberg

Grøn turisme 24
Af Lis Husmer

En redningsbåd til jordens klima 34
Af Pernille Hagedorn-Rasmussen

Inderst inde er vi alle fodgængere 36
Af Palle Bendsen

Lærere på skolebænken 40
Af Anne-Mette Møllegaard med flere

Auken får det ikke let i Johannesborg 44
Af Sofie Krogh Andersen & Pernille Hagedorn-Rasmussen

Kort om miljø 46
Af Pernille Hagedorn-Rasmussen

Genteknologi

- et eksempel på globalisering

af Rolf Lembcke, civilingeniør
fra Oplysning Om Genteknologi

Det er en helt anden side af genteknologien der trækkes frem her - nemlig genteknologiens forhold til globaliseringen.

Mad til lokalt forbrug

Et af de store problemer i de industrialiserede lande i dag er at landbruget kun i ringe udstrækning producerer mad til lokalt forbrug. Det kan ikke betale sig. Sådan er det i Danmark hvor landbruget i stor udstrækning producerer for eksport. Og sådan er det også mange steder i landene i den 3. verden hvor de landbrugsvarer, der importeres, sælges billigere end dem man producerer lokalt.

Det nære tillidsforhold der kan være mellem den der dyrker kornet og grønsagerne eller opdrætter dyrene og den der køber ind til husholdet - det skal man langt væk for at finde. Og det er mærkeligt, for du må kunne stole på at det du spiser er i orden. Som de siger i Nærings- og Nydelsesmiddelarbejder Forbundet:

Mad er det vigtigste i verden

I 3. verdens landene lever stadig 2 mia. mennesker af mad der produceres lokalt. Meget tyder på at mad produceret lokalt er sundere end mad der kommer langvejs fra. At friske grønsager er bedre end frosne. At madvarer, der er udviklet gennem århundreder af et lokalt landbrug, er tilpasset på en helt speciel måde til de livsvilkår og den kultur som befolkningen har i det pågældende område.

Erfaringer fra økologisk landbrug går endvidere i retning af at udbytterne, regnet per hektar, er meget større ved et varieret og blandet landbrug end ved monokulturer og plantagedrift - hvis man regner alt det sammen, man får ud af jorden. Efter økologernes mening vil varieret og blandet landbrug bedre kunne ernære en voksende verdensbefolkning end et verdensomfattende industrilandbrug.

Miljøbevægelserne argumenterer tilsvarende for at landbrug der producerer for lokale forbrug bedre kan tilpasses recirkulation, bevarelse af jordlagets frugtbarhed og opretholdelsen af den nødvendige biodiversitet i miljøet. Hvorimod masseproduktion på enorme arealer med kunstig vanding kan medføre erosion og ørkendannelse.

Der er skrevet meget om hvilke fantastiske muligheder man kan se i genteknologien - og der er skrevet meget om de farer man kan frygte at genteknologien rummer for menneskenes og den omgivende naturs sundhed.

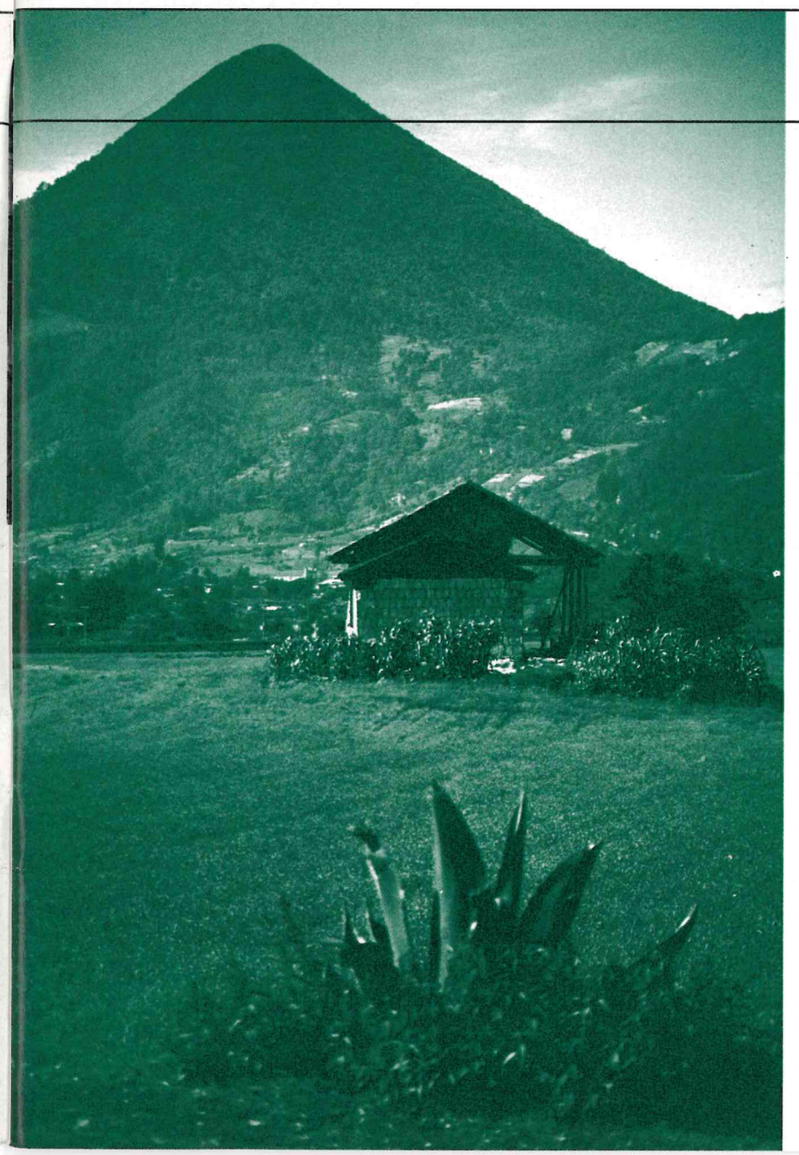

Foto: Jacob Sørensen

Hvem bestemmer?

Nu kommer så genteknologien som en helt ny teknologi. Man kunne tænke, den først og fremmest var gearet til at tage hensyn til dette vigtige problem. Men sådan er det ikke.

Genteknologien vil ikke gøre det attraktivt at producere til lokalt forbrug. Genteknologien er et nyt led i en udvikling mod stadig større bedrifter i landbruget og stadig mere industrialiserede brug. Den viser sig at være en teknologi, der er med til at skabe afstand mellem landbruget og det samfund det skulle skaffe mad til. I stedet vil genteknologien gøre landbruget afhængigt af færre og færre store multinationale koncerner.

Det er altså hverken landbrugernes eller borgernes ønsker

med hensyn til hvordan maden og landbruget og fremtiden skal være, der bliver afgørende. Helt andre hensyn bliver dominerende.

Revolution i landbruget

Det er ikke for meget at sige, at de genteknologiske koncerner i øjeblikket er i gang med en revolution der vil berøre landbrugsområdet dybt - og det vil de gøre på 4 måder:

- ved at sætte sig på både landbrugets råvareforsyning og dets afsætning
- ved at diktere hvordan jorden skal dyrkes: landbrugerne kommer til at underskrive kontrakter for at få koncernernes varer
- ved at gøre landbrugsvidenskab til et spørgsmål om laboratoriearbejde og ved at gøre mest muligt for at ensrette den biologiske forskning
- ved at skaffe sig ejendomsret til afgrøderne, og hævde denne ret ved hjælp af patenter og retsforfølgelser.

Landbrugets top i de industrialiserede lande er tilsyneladende indforstået med alt dette. Man ser mange fordele i den effektivisering af dyrkningsmåderne og alle de muligheder for helt nye produkter der åbner sig. For en stor del af landbruget i Vesten er genteknologien det nye og spændende.

Det er udviklingen

Men ikke bare landbruget, også mange forbrugere ser visionerne i genteknologien. Ny mad. Billigere mad. Lettere indkøb. Genteknologien er for mange simpelthen udviklingen, denne altid fremadskridende proces mod en stadig højere levestandard.

Spørgsmålet er: sker udviklingen af sig selv. Det mener mange og de siger: du kan ikke gå imod udviklingen. Ønsker du at leve i stenalderen? Store tænkere har forklaret udviklingen som et produkt af lovmæssigheder (lig naturlovene), eller som konsekvenser af ændringer i produktivkræfterne, drevet frem af en accelererende teknologisk udvikling, der foregår helt uafhængigt af alt andet.

Andre ser tegn til at udviklingen i en vis udstrækning kan være noget der planlægges af en snæver kreds af personer og realiseres ved en målrettet indsats af store pengemidler - i al hemmelighed. Man kan af og til få et glimt af noget sådant. Genteknologien har for eksempel kunnet give offentligheden nogle oplevelser i den retning.

Det der letter forståelsen på genteknologiens område er at der er så få aktører.

Et eksempel

USAs marked for korn- og foderstoffer er helt domineret af to store koncerner. Den ene hedder Cargill, den anden Archer Daniels Midland. Der står ikke meget om dem i danske aviser. De har strømlinet og effektiviseret indsamling, opbevaring og transport af især hvede, soja og majs i USA. Deres siloer findes overalt. I høsttiden sidder landbrugeren ved sin skærm og surfer rundt på nettet for at finde den silo der giver ham det bedste bud - og umærkeligt dirigeres han hen til den hvor der er mindst trængsel ved afleveringen. Soja er soja, der er ikke noget med at man skelner mellem forskellige sorter. Fra siloen pumpes kornet ned i jernbanevogne eller tankbiler, derfra ned i skibslaster og op i nye siloer i ankomsthavnene. Pronto.

Det hele gennemføres med så små omkostninger at koncernerne praktisk talt har monopol på at indsamle afgrøderne. Ingen kan konkurrere med dem.

De er i øjeblikket i stand til at tage den vigtige beslutning, om gen-afgrøderne skal separeres fra de normale afgrøder. Og det er helt klart at det vil passe dem dårligt, hvis det skal gøres. I øjeblikket ser det ud som om de ser tiden an - regner med at de har råd til at vente til modstanderne giver op.

Kan man sige, et sådant forhold ligner en blind, naturnødvendig udvikling? Tyder det på at gensplejset mad bare kommer på grund af at der af sig selv er opstået en genteknologi?

Det skyldes globaliseringen

Dette eksempel viser også tydeligt den konflikt der er mellem de store multinationale koncer-

ner og regeringerne i selvstændige stater: mange stater ønsker, efter hvad de selv siger, at genafgrøderne skal separeres fra de normale. Men det modsætter en koncern som Cargill sig.

Den slags konflikter er vi vant til at se som resultater af globaliseringen. Og globaliseringen påstås netop af nogle at være en del af en uafvendelig udvikling. Et eksempel som det nævnte antyder imidlertid at globaliseringen er målbevidst politik med det formål at støtte de multinationale koncerner. I hvert fald gavner globaliseringen koncernerne. Ved at svække de enkelte staters muligheder for at kontrollere og regulere handel og investeringer.

Det viser sig, at koncernerne i denne og lignende konflikter får hjælp
- fra USAs regering
- eller fra OECD, der er de industrialiserede landes klub, kendt for forsøget på at vedtage MAI (regler for multinationale koncerners investeringer i andre lande)
- eller fra verdensbanken (WB), der bevilger lån til stater i vanskeligheder
- eller fra den internationale valutafond (IMF), der dikterer betingelserne for at landene kan få lånene
- eller fra WTO, der prøver at regulere den internationale handel, i øjeblikket især GATS (de offentlige serviceydelser, der ønskes privatiseret)

OECD, WB, IMF og WTO danner en slags verdensregering, valgt af de store nationer. Der findes dem der argumenterer for at det er bedre at have regulering (omend ikke perfekt) for international handel - bedre end slet ingen. Den regulering og deregulering der er tale om, viser sig imidlertid næsten altid at gavn de multinationale koncerner.

I det nævnte eksempel er det WTO der skal dømme i konflikten: skal de gensplejsede afgrøder skilles fra de normale eller ej? Den ene part holder på at der er tale om handelshindringer. Den anden part på at der foreligger en miljø- eller sundhedsrisiko. WTOs regler kræver at konflikten løses på videnskabeligt grundlag. Men hvor står videnskaben i forhold til genteknologien?

Hvad siger videnskaben?

I slutningen af 1800-tallet oplevede universiteterne en opblomstring som videncentre for uafhængig forskning, financieret af staterne. Organiseret med henblik på skabelsen og udbredelsen af en objektiv videnskab. Her i slutningen af forrige århundrede er det så blevet klart at universiteterne og videnskaben ikke mere har denne funktion på alle videnskabens områder. Genteknologien kan give oplysende eksempler på det.

Igennem 1900-tallets sidste halvdel er industriens finansiering af visse dele af universitetsforskningern, direkte og indirekte, blevet mere og mere omfattende. Visse former for forskning kræver finansiering i en udstrækning der gør forskningen alt andet end uafhængig. Og regeringerne har gang på gang erklæret at de ønsker at fremme samarbejdet med industrien, særligt indenfor informations og bioteknologien. Den enkelte forsker har forlængst måttet orientere sig i forhold til disse signaler. For overhovedet at skaffe midler til sine projekter, og måske det apparatur og den viden der er nødvendig.

Samtidig har netop gen-tænkningen udviklet sig til en grundpille i næsten al biologisk forskning. Genteknologien er blevet kaldt livsvidenskab og er først og

fremmest en revolution i tænkningen. Med dogmer der ikke må betvivles. Et af gen-tænkningens dogmer er, at mad ikke kan være farlig, bare fordi den er gensplejset. En gensplejset plante er ikke farligere end den plante, genet er splejset ind i. Lyder dogmet.

Det var det, der skabte choket i Pusztai sagen. Pludselig blev det klart at en dygtig og hæderlig forsker kunne trues på sit levebrød og et stort, internationalt anerkendt forskningsinstitut komme i virkelige vanskeligheder hvis de truede de kommercielle interesser.

Arpad Pusztai forskede i gensplejsning af kartofler og var i færd med at bevise at en kartoffelsort, som hans institut havde udviklet sammen med to andre store skotske institutter, var ufarlig. For at tiltrække sponsorer til en forlængelse af projektet, medvirker han i en tv udsendelse. Han nævner, at han ikke vil spise den slags kartofler, hvis de ikke undersøges ordentligt. Verdenssensation. Fyring. Fordømmelse fra højeste sted. Hans forskning er aldrig siden blevet genoptaget.

Choket for offentligheden var den tydelige påvisning af, at videnskab på genteknologiens område ikke er objektiv. I dag findes der derfor en tydelig skepsis overfor udtalelser fra videnskabsmænd. Videnskab er stadig menneskers måde at forstå biologiske fænomener på. Men der ser ud til at være én videnskab for de multinationale koncerner - og én videnskab for

dem der kritiserer koncernerne.

En ny kolonisering

Genteknologien er et endnu større problem i den 3. verden end den er hos os. Denne teknologi bliver i virkeligheden et vigtigt led i den globale revolution af landbruget.

Multinationale koncerner opkøber i øjeblikket frøfirmaer og korn- og foderstof-firmaer overalt. Samtidig opdrages befolkningerne i flere og flere lande til at spise industri-mad. Lokalt landbrug udkonkurreres med billige, statsstøttede eksportvarer. Flere og flere lande berøves deres lokale mad ved omstilling af landbruget til eksport.

Derved tvinges disse lande til at gennemløbe den første del af den udvikling som den vestlige verden har været igennem. Kapitalisering af landbruget. Større og større bedrifter. Industrialiserede brug. Indvandring til byerne.

Den såkaldte »grønne revolution« i 1980'erne var et trin i denne revolution. Den grønne revolution handlede om at få 3. verdens landene til at bruge kunstgødning. Genteknologien muliggør det næste trin: at få hele verden til at være afhængig af de genteknologiske koncerners bekæmpelsesmidler og plantesorter.

Derfor udvikles der på forskningsinstitutioner i hele verden (finansieret af koncernerne) gen-afgrøder der passer til forholdene rundt om i verden:

Ikke bare soja, majs og hvede men kartofler, raps, roer, tapioca, hirse, squash - og frem for alt ris, sådan set ikke bare madafgrøder, men også tobak, bomuld, træer og blomster. Det er naivt at tro at hele denne udvikling har til formål at hjælpe 3. verdens landene.

Den revolution der er tale om, kan i 3. verdens landene ikke ende som i de industrialiserede lande - for der vil ikke opstå tilstrækkeligt mange industriarbejdspladser til at opsuge al arbejdskraften fra landbruget. Resultatet vil blive nød og sult i et katastrofalt omfang. Kun koncernerne vil have glæde af revolutionen.

Et oprør

Genteknologien er den side af globaliseringen der har fremkaldt størst folkelig modstand. Og modstanden mod globaliseringen er i høj grad også en modstand mod netop genteknologien. Modstanden mod globaliseringen viste sig først ved modstanden mod OECDs MAI aftale og dernæst ved eksplosionen mod WTO i Seattle.

Fire store protestbevægelser har fundet sammen:

- de landbrugere der producerer for lokale behov
- miljøforkæmpere der føler at miljøet er truet
- 3. verdens lande der frygter en ny kolonialisme
- fagforeninger i vesten hvis medlemmer risikerer arbejdsløshed.

Det er fire meget forskelligartede bevægelser der har fundet sammen. Ingen drømmer om at de skal kunne enes om et projekt der kan være et alternativ til globaliseringen. Hvorfor skulle de også det?

De fire bevægelser er alene enige om at protestere, og det er tilstrækkeligt. For der er alternativer nok til den udvikling som bevægelserne protesterer imod - en udvikling der betyder centralisering af magten hos multinationale koncerner. En udvikling der allerede systematisk har berøvet verdenssamfundets andre aktører en række af indflydelsesmuligheder de havde. Protesterne sætter et spørgsmålstegn ved den måde verden splittes op på. I udviklede lande og u-lande. I land- og bybefolkninger. I modsætningen mellem fremskridtet og hensynet til miljøet. I en elite kontra den upriviligerede menneskehed. For første gang kan vi idag i den industrialiserede verden stå sammen med mennesker i den 3. verden - ikke blot yde dem sympati og en smule bistand - men have samme interesser som dem.

Det er et oprør der er tale om. Et oprør der spænder over hele jorden - så det kunne med rette kaldes en globalisering. Men det er faktisk et oprør mod det de multinationale koncerner kalder globalisering.

Opgøret med genteknologien er en del af oprøret mod de multinationale koncerner. Det vil blive langvarigt. Men det er startet.

Børnene dør uden gensplejsning

Europæiske miljø- og udviklingsorganisationer kritiseres for at være bagstræberiske fordi de nægter at acceptere gensplejset mad. Hvorfor ikke bruge genteknologi, hvis nu det kan hjælpe millioner af sultne børn og voksne? spørger kritikerne

Af Bo Normander, ph.d.
NOAH-Genteknologi
Foto: Jacob Sørensen

"Det harmer mig, at modstanden mod den moderne bioteknologi i Europa også rammer den forskning, der kan redde millioner af mennesker i u-landene fra at dø af sult og mangelsygdomme." Således udtaler Per Pinstrup-Andersen sig til dagbladet Information den 6. november 2000. Per Pinstrup-Andersen er direktør for Det Internationale Forskningsinstitut for Fødevarepolitik (IFPRI),

I juli måned i år udgav FNs udviklingsprogram (UNDP) deres årlige rapport spækket med interessant læsning om ulandsforhold, globalisering, social ulighed osv. Udgivelsen var kontroversiel, idet en FN-institution her for første gang fremfører en klar støtte til genteknologien: "Mange udviklingslande kan høste store fordele af genmodificerede fødevarer, afgrøder og andre organismer," hedder d et blandt andet (se boks).

Disse to internationale og uafhængige organisationer, IFPRI og UNDP anvender en enslydende retorik, der har rod i en ofte anvendt "Feed-the-World"-hypotese, der siger at uden nye teknologier kan vi ikke brødføde den stærkt stigende befolkning på jorden. Denne hypotese er vestlige industriforetagender også særdeles glade for, for findes der nogen bedre måde at blåstemple nye teknologier på end at sige, at man kan brødføde de fattige?

Gensplejsning ikke løsningen

NGO'erne, dvs. ulands-, bistands- og miljøorganisationer, ønsker naturligvis også - ligesom alle de ovenfor nævnte - at brødføde de fattige. Der er mange heste at spille på, hvis vi i de rige lande vil hjælpe til. Men den hest, der hedder genteknologi er en dårlig hest. Ulandenes egne NGO'er er generelt af samme opfattelse som de "rige" NGO'er i Nord. Der findes på NGO-plan et tæt samarbejde mellem Nord og Syd, f.eks. gennem den internationale bondebevægelse Via Campesina, verdens største miljønetværk Friends of the Earth, som NOAH er medlem af eller igennem Oxfam International.

Hovedparten af ulandenes NGO'er og regeringer ønsker, at udviklingen i landene sker gennem helt andre tiltag end nye usikre højteknologier som genteknologien. Således har Bolivia indført forbud for både import og dyrkning af GMO'er (genetisk modificerede organismer). Sri Lanka ønsker at indføre importstop for GMO'er (hvilket USA gennem WTO søger at hindre). Brasiliens vigtigste landbrugsdelstater har erklæret sig GMO-frie. Egypten, Algeriet, Indien og Thailand har alle indført forskellige forbud mod bl.a. gensplejset hvede, soja og bomuld.

Ulandenes modstand mod gensplejsede afgrøder skyldes for det første frygten for, at de kan skade miljø og sundhed. For det andet vurderes, at der ikke indenfor overskuelig tid vil komme nyttige GMO'er (tørkeresistens er f.eks. et komplekst samspil af dusinvis af gener). For det tredje er teknologien avanceret og besiddes af de forkerte (læs: multinationale selskaber),

Uddrag af Pressemeddelelse fra UNDP, 10. juli 2001

Omstridt bioteknologi kan være u-landenes chance for gennembrud

Udviklingslande bliver hverken spurgt eller hørt i debatten om genteknologi

Mange udviklingslande kan høste store fordele af genmodificerede fødevarer, afgrøder og andre organismer, hedder det i UNDP's Human Development Report 2001, som blev frigivet i dag. Rapporten erkender, at der er store miljø- og sundhedsmæssige risici, som der skal tages hånd om, men understreger samtidigt genteknologiens enestående muligheder for at udvikle virus-resistente, tørke-tolerante og næringsberigede afgrøder. Disse afgrøder kan markant nedbringe fejlernæring, som påvirker over 800 millioner mennesker i verden, og vil være af særlig stor værdi for fattige landmænd på magre jorde i Afrika syd for Sahara.

Rapporten opfordrer til langt større offentlige investeringer i forskning og udvikling for at sikre, at bioteknologien dækker de fattiges behov inden for landbrugsområdet.

- Vi kan ikke regne med, at den private sektor gør arbejdet alene, siger Sakiko Fukuda-Parr, hovedforfatteren til rapporten. Hun peger på, at den private forskning overvejende tjener den rige forbruger - ikke udviklingslandenes indbyggere, som har ringe købekraft.

Læs mere om UNDP's rapport på www.undp.dk.

Bioteknologi er beskrevet i rapporten på s. 34-35, 43-44, 70-71 og 75-77. Patent på gener er beskrevet på s. 103-106.

hvilket vil gøre ulandene økonomisk og vidensmæssigt afhængige af rige lande og firmaer.

Lavteknologiske løsninger

Den fattige bonde har her og nu ikke brug for dyr og avanceret højteknologi, men derimod behov for at lære gode og enkle landmandskundskaber indenfor sædskifte, vanding og jordbehandling. I projekter baseret på bæredygtige, lavteknologiske metoder og uddannelse af bønderne har man øget høstudbyttet med typisk 100% og op til 300% uden at naturen påføres væsentlige skader. Dette er langt mere end hvad selv de mest optimistiske spår at gensplejsede afgrøder kan. Praksis har endog vist, at gen-afgrøder giver lavere udbytte og kræver mere sprøjtegift end almindelige planter. F.eks. viser et studie om konsekvenserne af dyrkning af herbicidresistente sojabønner, at der er et udbyttefald på 5-19 % og en stigning i mængder af sprøjtegift på 11% for gensplejset soja i forhold til konventionel soja (Charles Benbrook, Northwest Science and Environmental Policy Center, Idaho, USA).

Stadig må vi ikke glemme, at der produceres rigelige mængder mad i verden, den er bare meget ujævnt fordelt – både mellem lande og mellem befolkningsgrupper indenfor landegrænser. Den sociale ulighed bliver større og større (står beskrevet s. 16-20 i UNDPs rapport) og magt og kapital flyttes i højere og højere grad fra ulandene i Syd til rige firmaer og lande i Nord. Det er politiske og socio-økonomiske tiltag på nationalt og internationalt niveau, der skal til for at styrke ulandenes fødevareforsyning. Demokratierne skal styrkes, infrastrukturen skal udbygges, de rige landes markeder skal åbnes for ulandenes produkter osv. Her er genteknologien ikke til megen gavn.

Tilhængernes bevæggrunde

Det er logisk at Monsanto, AstraZeneca og andre bioteknologiske firmaer plæderer for gensplejsningens fortræffeligheder – herunder at gensplejset mad kan brødføde verden – for det er netop på denne teknologi deres indkomst er baseret. Mindre logisk er det, at uafhængige instanser som IFPRI og UNDP fremhæver genteknologien som en løsning på verdens sult- og ernæringsproblemer. F.eks. anvendes den såkaldte "gyldne ris" (gensplejset ris med ekstra A-vitamin) ofte som et eksempel på, at gensplejsning giver håb (se boks).

Problemet med disse såkaldte uafhængige institutioner er, at de ikke altid er så uafhængige som først antaget. IFPRI er ét af 16 forskningscentre under CGIAR (Consultative Group on International Agricultural Research), der igen er tæt tilknyttet Verdensbanken, idet CGIARs arbejde og sekretariat primært er finansieret af Verdensbanken og CGIARs formand er udvalgt fra Verdensbanken.

Historisk er Verdensbanken ofte blevet kritiseret for at skabe flere problemer for ulandene end den løser. Kritikken går bl.a. på, at Verdensbanken udlåner penge som enhver anden bank efter finansielle krav og målsætninger og ikke efter ulandenes behov, hvilket ellers var ét af formålene med oprettelsen af Verdensbanken.

Udover at CGIARs retningslinier dikteres af Verdensbanken har gruppen også tætte bånd til industrien både på projektniveau og via lobbyisme. Dette fremgår bl.a. af rapporter fra den tyske NGO "Forum Umwelt und Entwicklung".

Verdensbanken har også sat sit præg på UNDP. Mark Malloch Brown, UNDPs øverste leder, har en baggrund i Verdensbanken bl.a. som vicepræsident for eksterne relationer (til virksomheder, FN m.m.). Efter han tiltrådte UNDP i 1999 er der sket et sceneskift mod en mere teknologi- og industrivenlig retning – helt i tråd med Verdensbankens linie.

Det generelle billede er, at FN- og CGIAR-institutioner i høj grad præges af de værdier, magtfulde vestlige virksomheder besidder – værdierne bliver kanaliseret direkte og indirekte over i organisationerne via lobbyisme, samarbejde og ansættelser. Dette forhold skal man være bevidst om, når man lytter til disse organisationers budskaber.

Den manglende uafhængighed er afgjort en væsentlig årsag til, at IFPRI og UNDP er gået galt i prioriteringen, når det gælder genteknologi. Vestlige lande og virksomheders mulighed for at tjene penge er blevet første prioritet, mens de fattiges behov er blevet anden prioritet. Det burde være omvendt. Fokus på genteknologi vil gøre os blinde over for de løsninger, der ligger lige for og som - hvis vi virkelig ønsker at hjælpe ulandene og ikke os selv - kan gøre en forskel.

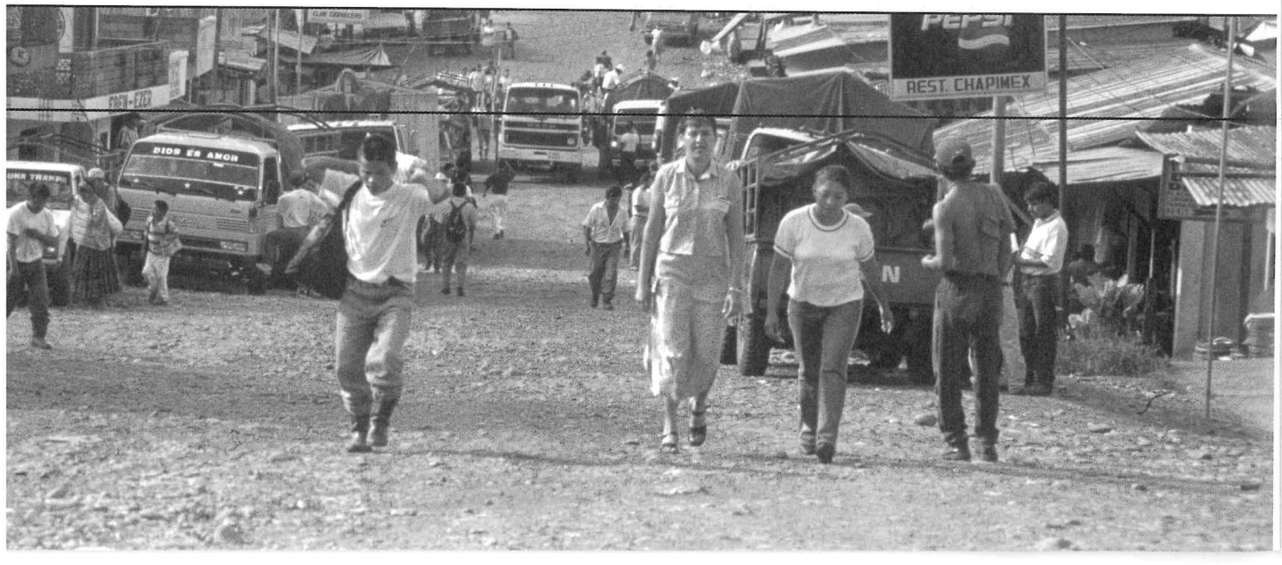

Gensplejset ris og gyldne håb

Det klassiske eksempel GMO-fortalere ofte hiver op af hatten er den såkaldte "gyldne ris", en ris forskere i Schweiz har gensplejset så den indeholder ekstra A-vitamin (eller rettere beta-caroten, der giver risen den gyldne farve og som kroppen omdanner til A-vitamin). Millioner af mennesker i den 3. verden lider af A-vitaminmangel, hvilket fører til blindhed og død. Men disse kan reddes med denne gensplejsede ris, mener biotek-industrien og IFPRI. Endnu vil der dog gå mindst 10 år før den gyldne ris vil kunne dyrkes på markerne, idet yderligere udviklingsarbejde og markforsøg er påkrævet.

Men er A-vitaminmangel ikke bare et symptom på, at de fattigste i verden får for lidt at spise og en for ensartet kost? Løsningen må dog ligge i at sikre mennesker en varieret kost, mener NGO'erne. Den gyldne ris er blevet et PR-stunt for biotek-firmaer, der ønsker at overbevise skeptiske europæere om genteknologiens fordele.

UNDP har ikke omtalt den gyldne ris i udviklingsrapporten, men fremhæver derimod gensplejsede bananer og tomater med indbyggede vacciner, tørkeresistente afgrøder og bomuld med indbygget insektgift som eksempler på gyldne håb (s. 34 i rapporten).

Jorden er giftig

Den gamle børneleg "Jorden er giftig" har fået en særlig betydning på legepladserne i de store byer. Udstødningsgasser og røg har nemlig gennem årtier tilført overfladejorden en række giftige stoffer. Københavns kommune er gået igang med at oprense jorden på legepladserne og daginstitutionerne i byen. Forældrene er gået i aktion.

Med den nye jordforureningslov (i kraft fra 2000) skal miljømyndighederne gennemføre en kortlægning, registrering og eventuel oprydning af jordforureningen. Tidligere har lovgivningen alene fokuseret på egentlige kemikalieaffaldsdepoter: forurenede virksomhedsgrunde og affaldsdeponeringer. Men nu skal der også tages hånd om den mere diffuse forurening fra skorstene, bilernes udstødningsrør osv.

København kommune har iværksat en trinvis undersøgelse af jorden på samtlige daginstitutioner og offentlige legepladser. Først dem, hvor der færdes 0-2-årige, så de 3-5-årige osv.

Resultaterne fra den første fase viste, at af daginstitutioner/legepladser (hvoraf 217 grunde havde jord, der kunne undersøges), var overfladejorden i de 179 forurenet over den hygiejniske grænseværdi (jordkvalitetskriteriet) for et eller flere stoffer. De hyppigste 'topscorere' blandt giftstofferne de enkelte steder var PAH-stoffet benz(a)pyren (se boks 1) og tungmetallet bly (se boks 2).

Egentlig lægger den nye jordforureningslov op til, at der skelnes imellem to grader af forurenet jord. Den lettere forurenede påregnes at skulle blive liggende, men der skal evt. foretages foranstaltninger for at mindske befolkningens kontakt med den, bl.a. gennem 'adfærdsregulerende vejledninger', mens den sværere forurenede som hovedregel påregnes oprenset. Københavns kommune har på baggrund af tidligere stikprøveundersøgelser valgt allerede tidligere at gå ud til institutionerne med en lille 'håndbog' i, hvad man kan gøre for at mindske børnenes udsættelse for jordforureningen. Det er bla. at minimere, børnenes leg direkte i jordoverfladen, hyppig håndvask oma. Københavns kommunes miljøborgmester og miljøudvalg har dog meldt klart ud, at det ikke er holdbart i længden, og at der derfor skal ske en oprensning af alle daginstitutioner og legepladser, hvor grænseværdien for et eller flere stoffer er overskredet. (se boks 3).

København Forældre Organisation er ikke tilfreds med kommunens oprensningstempo. Bestemt heller ikke med, at børnene oplæres til at betragte jorden som 'giftig'. De har nedsat en arbejdsgruppe til at gøre noget ved det og NOAH er indtrådt i denne arbejdsgruppe. Gruppen har taget navn efter den gamle børneleg, men dens arbejde er altså netop at fast-

Bly

Bly har været kendt som gift siden oldtiden. Alligevel er der spredt ca. 25.000 tons bly fra bilernes udstødning i løbet af sidste århundrede bare i Danmark. På verdensplan drejer det sig om millioner af tons bly. Det miljø, hvor livet udspiller sig, er dermed blevet pumpet fuld af et stof, som har vist sig at have en række virkninger på organismen i de mængder, hvori stoffet nu forekommer helt almindeligt. Vi kan glæde os over, at udpumpningen er blevet mindsket radikalt, i og med, at de fleste store bil-forbrugende lande har droppet tilsætning af bly til benzinen. Men selv et fuldstændigt stop ville alene kunne sikre os mod fortsat stigning i forureningsniveauet. Det en gang spredte bly nedbrydes nemlig aldrig. Og udledningerne fortsætter i de lande, hvor myndighederne endnu ikke tør skride ind over for olie- og bil-branchens uansvarlighed.

Boks 2

PAH - Polycycliske Aromatiske Hydrocarboner

Navnet er ikke skønt, og det er denne gruppe af stoffer, som også er kendt som "tjærestoffer" bestemt heller ikke. Det er stoffer der opstår ved ufuldstændig forbrænding af forskellige organiske forbindelser. Mange af dem er kræftfremkaldende og flere af dem kan desuden optages ved hudkontakt. Det gælder bl.a. stoffet benz(a)pyren. I de undersøgte københavnske legepladser/institutioner er dette stof fundet i mængder op til 45 gange grænseværdien i overfladejorden. Grænseværdien er 0,1 mg pr. kg tørret jord.

PAH-stofferne hidrører fra skorstene (opvarmning, industri, kraftværker, affaldsforbrænding) og udstødningsrør (dieseldrevne, benzindrevne). Skorstenene leverer ca. 75 % og udstødningsrørene resten, hvoraf igen størstedelen er fra dieseldrevne køretøjer. Da tjærestofferne som navnet siger også findes i tjære, så tabes der også PAH-stoffer til miljøet fra forskellige anvendelser af tjæreholdige produkter. Et aktuelt eksempel er genbrugsasfalt, som der kan læses mere om i dette nr af Miljøsk.

Boks 1

Københavns Kommunes indsats

Kommunen brugte i år 2000 13 mio kr på rensningen af 19 daginstitutioner/legepladser. I 2001 er der afsat 22 mio kr til rensningen af 46 daginstitutioner/legepladser. Samtidig undersøges 125 nye steder - de 3-5 åriges institutioner mv. Hvis der er relativt lige så mange børnehaver som vuggestuer, der er forurenet, så vil antallet af registrerede forurenede steder stige med ca. 90 til 270 ved udgangen af 2001, hvorfra så kan trækkes 65 steder, der er blevet oprenset. Kommunen prioriterer efter forureningsgraden givet som et gennemsnit af ofte flere målinger på grunden fordelt på overfladejord og jord i 40-50 cm's dybde. Arbejdsgruppen "Jorden er giftig" mener, at rækkefølgen skal fastlægges ud fra indholdet i overfladejorden, fordi det er den, det er sværest at skærme børnene imod i 'ventetiden', som med det nuværende tempo kan vare 5-10 år eller mere.

boks 3

holde, at det kun skal være en leg, vi leger, når vi har lyst. Det skal ikke være noget børnene er tvunget til 'at lege' år ud og år ind. En af gruppens initiativer er en hjemmeside, hvor institutioner og andre kan se resultater af undersøgelserne og følge debatten (www.kfo.dk).

Derudover har gruppen anmodet Oliebranchens Fællesrepræsentation om at bidrage økonomisk til oprensningen, der jo for en stor del skyldes benzin-selskabernes årelange praksis med tilsætning af bly til benzinen (se boks 4). En praksis, der ikke alene har betydet spredning af 25.000 tons bly fra den danske trafik, men også i mange år var med til at forsinke indførelsen af katalysatorer i bilerne (se boks 5), som ellers hjælper til at nedbringe det andet store problem; tjærestofferne.

I erkendelse af, at det er bedre (og billigere) at forebygge end at helbrede - og det gælder også jordforureningen, så vil arbejdsgruppen også have sat ind mod den københavnske biltrafik, der er en af de helt store syndere. For børnene i byen er det samtidig en stor risiko, som bekymrer mange forældre.

Arbejdsgruppen ser frem til at efteråret i København – i hvert fald det miljøpolitiske - bliver lige så varmt som sommeren 2001.

Da vi fik bly i benzinen

Bly findes ikke naturligt i benzin. Det tilsættes i form af en organisk blyforbindelse tetraethyl-bly eller tetramethyl-bly. Det er stoffer, der selv for kemikere i et laboratorium kræver beskyttelsesudstyr, hvis de skal håndtere dem i små mængder. Hvordan finder man på at putte sådan et stof i benzin? Den korte version af historien er den, at General Motors i bilens barndom søgte et middel til at undgå såkaldt motorbankning ved høje hastigheder. Forskerne prøvede en masse muligheder for ændring af benzinens sammensætning og fandt en hel del, der virkede, men kun en af de fundne stoffer levede også op til virksomhedens krav om, at det kunne patenteres. Det var ulyksaligt nok tetraethyl-bly. At overbevise myndighederne - selv i USA i 1920'erne - om, at dette stof skulle kunne sættes til benzin uden at være sundhedsskadeligt er en lærerig historie. De første prøveproduktioner fulgtes af en række dødsfald og talrige hospitalsbehandlinger blandt arbejderne. Sundhedsmyndighederne nedsatte en ekspertkomite til at granske spørgsmålet, og forbød introduktion af det nye stof sålænge. Den konkluderede, bl.a. at "såvidt komiteen har kunnet fastslå, er alle de rapporterede dødsfald og alvorlige sundhedsskader i forbindelse med anvendelsen af tetraethylbly er opstået i forbindelse med fremstillingen af dette stof eller i forbindelse med blanding og tilsætning af ethyl." Derfor gav disse tilfælde ikke nogen gode grunde til at forbyde tilsætningen af tetraethylbly til benzin. Man skrev dog også: "Det forbliver dog en mulighed, at hvis anvendelsen af blyholdig benzin bliver almindelig, så kan betingelserne ændre sig meget i forhold til dem vi har lagt til grund, og det kunne vise sig at være en større sundhedsfare i brug end det fremgår af denne undersøgelse. Det er en mulighed at længere erfaring kan vise at selv disse små oplagringer af bly .. eventuelt kan føre til kroniske degenerative lidelser af en mindre iøjnefaldende karakter hos følsomme individer.. Under hensyntagen til disse muligheder føler komiteen at den undersøgelse som er indledt under dens ledelse føres til ende.. Den udbredte stigning i antallet af biler over hele landet gør studiet af alle sådanne spørgsmål til et emne af reel vigtighed ud fra hensynet til befolkningens sundhed, og komiteen anbefaler stærkt at en passende beslutning bliver truffet af Kongressen til sikring af en fortsættelse af undersøgelserne under Sundhedsvæsenets ledelse." De uvildige undersøgelser blev det imidlertid overladt til det nystartede Ethyl Corporation at foretage. Det var det foretagende, der var dannet af General Motors, DuPont og Rockefeller's Standard Oil of New Jersey (bedre kendt som Esso) til at forestå udnyttelsen af patentet

Boks 4

Af Flemming Allermann – NOAH Glostrup

Aftalen, der skulle sikre forureningen

I 50'erne aftalte de største amerikanske bilproducenter indbyrdes, at de ik ke ville konkurrere om at udvikle teknologi til begrænsning af bilernes forurening. I 1969 blev aftalen opdaget og opløst på myndighedernes initiativ. General Motors meldte nu, at de ville lancere en katalysator til biler, som ville være på markedet få år efter (General Motors havde solgt Ethyl Corporation i 1962). Men da katalysatoren blev ødelagt, hvis benzinen indeholdt bly, så var General Motors planer pludselig afhængige af, at man slap af med den bly, som de selv havde været med til at introducere (se boks 4). I Danmark fik vi først muligheden for at købe blyfri benzin og katalysatorer i 1987. 2 år efter gav Folketinget et skub til udviklingen ved at differentiere afgifterne på hhv. blyholdig og bly-fri benzin, så det sidstnævnte blev billigst.

Boks 5

HÅLLBAR ELLER ICKE HÅLLBAR FRAMTID I ÖRESUNDSREGIONEN?

Her byder Miljøsk på en udfodring i integrationens navn. Vi har bedt en svensker på Svensk om give sit bud på hvad vi kan bruge et samarbejde på tværs af sundet til.

Måhända har danskar och svenskar känt till varandra förr, men sedan bron blev klar över Öresund, har det utbrutit en feberaktig eufori som har fått ett namn: integration.

Det är knappast den vanlige Pedersen eller Karlsson som formulerar visionerna om den makalösa tillväxten i regionen. Men det är de/vi, som vill och kommer att leva och bo här.

Och därför är det helt grundläggande att vi också får starkt ökade möjligheter att komma in i debatten, påverka planeringen av samfundet – påverka hur vår livsmiljö kommer att utformas.

Och det hastar. Beslut fattas inom näringslivet och i politiska organ i snabb takt. Det råder uppenbarligen ett demokratiskt underskott, vilket egentligen är en pinsam företeelse i Norden, där det folkliga inflytandet i stora samfundsfrågor, normalt sett, är traditionellt grundläggande.

Grön Bro över Öresund

Grön Bro över Öresund är ett danskt-svenskt projekt, för att stärka samarbetet för en hållbar utveckling och integration i Öresundsregionen. Hållbar utveckling innefattar natur och miljö, kultur, ekonomi, social trygghet och hälsa. (Hållbar=baeredygtig)

På båda sidor om Öresund finns det starka gröna organisationer, grupper och nätverk. Men genom att öka samarbetet mellan danskar och svenskar, kan man effektivare påverka utvecklingen. Grön Bro projektet vill skapa förutsättningar för ett samarbetsnätverk, på tvärs över Sundet. Ett nätverk som kompletterar de nationella nätverken, som bidrar till dialog, information och kunskapsutväxling. Och som kan leda till konkreta samarbetsobjekt.

Primära målgrupper för Grön Bro är gräsrötter, föreningar, organisationer. Även tjänstemän som arbetar i kommuner med miljö – och Agenda 21 frågor, tillhör målgruppen för nätverket.

Initiativtagare till Grön Bro, som startade i oktober 2000, är folkoplysningsforbundet Studiefrämjandet på den svenska sidan, och den danska miljö-och folkoplysningsforeningen FOGU. I København finns den danska projektkoordinatören, och den svenska, det vill säga undertecknad, finns i Malmö.

Hemsida och Nyhetsbrev

Mer information om Grön Bro finner du på vår hemsida www.gronbro.org och du är naturligtvis också välkommen att kontakta någon av o ss projektkoordinatörer. Adress finner du i anknytning till denna artikel.

På hemsidan kan du läsa information på både danska och svenska. Men om du är uthållig i din personliga integrations -process, så fortsätvt gärna att läsa min svenska text.

Grön Bro publicerar ett nyhetsbrev varje kvartal, och det tredje numret kommer ut i mitten av augusti. I nyhetsbrevet debatteras, berättas om miljöprojekt, inviteras till samarbete och mycket annat.

Seminarium och workshop

Under den passerade våren genomförde Grön Bro dels ett seminarium kring trafikutvecklingen i regionen, dels en workshop kring livsmedelsförsörjningen. Båda naturligtvis ställt i ett hållbarhetsperspektiv.

Trafikfrågorna och livsmedel tillhör tveklöst de viktigaste elementen i regionens miljöutveckling. Vi lever i en kornbod, ett centrum för livsmedelsproduktion, vilket bör utmana oss alla till att producera bra mat, utan biologiska eller kemiska hot mot vår hälsa.

Transportapparaten byggs ständigt ut för att minska risken för lokal trafikinfarkt, men utbyggnaden innebär att land läggs under betong och asfalt, urbaniseringen sträcker ut sina allt längre fingrar över den natur som behövs för sin egen skull – och för att människan ska överleva fysiskt och mentalt.

Så, hur vill vi ha det?

I seminariet och workshopen träffades danskar och svenskar för att försöka skapa plattformar för fortsatt nätverksbyggande, och det finns goda skäl att tro att vi kan se början till ett sådant bygge. Det finns mycket utförliga rapporter och resultat från seminariet och workshopen, dels på papper, dels på Grön Bro- hemsidan. Välkommen att ta del av dem!

Till sist: danska och svenska miljöarbetare kan ibland kanske undra varför man också ska börja samarbeta med ”de på andra sidan”… det är väl problem nog på hemmaplan.

Nå, så har jag förhoppningsvis gett mitt och Grön Bros svar på den frågan, genom innehållet i den här artikeln. Sedan är det du som läser, som bestämmer om det är rätt tänkt.

Grön Bro kommer förhoppningsvis att få fortsatt finansiering, bland annat via Interreg III medel. Och i höst fortsätter vi att skapa kontakter på båda sidor sundet, för att få en bas för Grön Bro-nätverket. Du är välkommen du också!

Af Bosse Karlberg, Svensk Grön Bro koordinator

Grøn turisme

Indsatsen for et bedre miljø og en bæredygtig udvikling er central for mange i den danske turistbranche. Danmark er førende med hensyn til udvikling af mærkningsordningerne for indsatsen i turistbranchen. Men turisterne kender ikke altid de gode initiativer. Mange af de nye initiativer får tilskud i en opstartsfase. Spørgsmålet er dog, om de klarer sig efterfølgende.

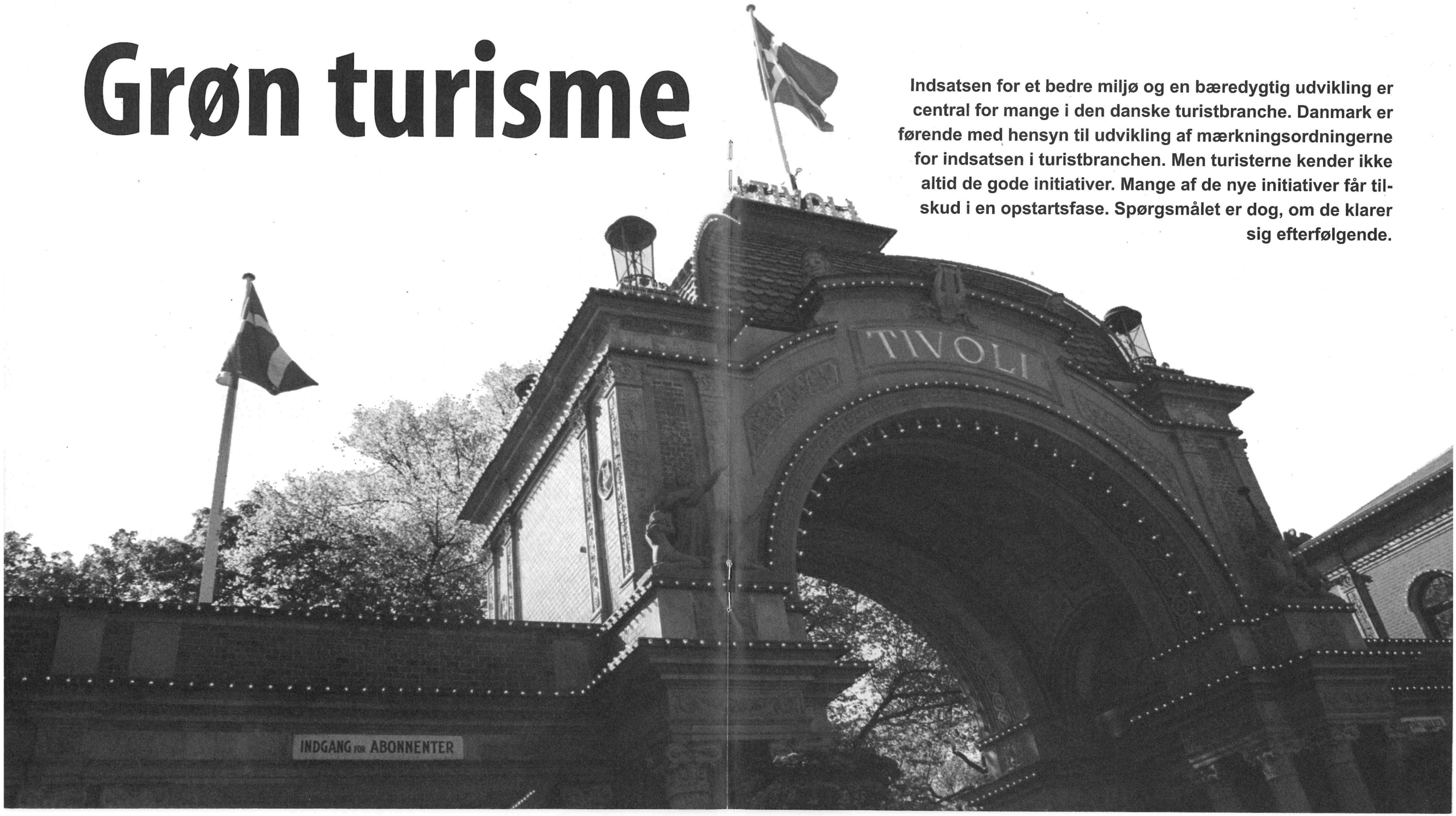

Vel tilbage fra sommerferien ligger bunkerne med opgaver og venter. En af rapporterne, som hurtigt skal læses, er "Udvikling med omtanke – fælles ansvar". Det er titlen på Danmarks strategi for bæredygtig udvikling, som regeringen udsendte først på sommeren. Debatten om bæredygtig udvikling har været i fuld gang, men hvordan er det nu, at vores liv ser ud eller kan se ud, hvis vi forsøger at efterleve målene for en bæredygtig udvikling.

Hvordan kan det fx lade sig gøre at holde ferie i Danmark på en sjov, afslappende eller aktiv måde, hvor man samtidig støtter turismen på en god måde. Der er faktisk en række muligheder, som man ikke altid er opmærksom på.

Sommeren bød på rigtigt godt vejr, så det var en fornøjelse at blive i Danmark. De første økologiske landmænd kunne byde turisterne velkommen til økologisk landboturisme, de første campingpladser og feriehuse tog imod med Den Grønne Nøgle, og Tivoli hilser gæsterne velkommen som den første miljøcertificerede forlystelsespark. Danmark har inden for bæredygtig eller grøn turisme noget at byde på.

Kan vækst og bæredygtighed forenes?

Turismen er Danmarks fjerdestørste erhverv med en omsætning på 44 milliarder kroner i 1999. Turisme er globalt set i kraftig vækst, som følge af de senere års økonomiske opsving og fordi vi får stadig mere fritid. Turisterne bliver samtidig mere krævende. Turister har på den ene side ry for at "glemme" at tage miljøhensyn, når de tager på ferie. På den anden side lægger turister stor vægt på et godt miljø og på at kunne bade i rent vand. Det er derfor vigtigt, at turismen i Danmark kan udvikle sig, så vi på samme tid kan give adgang til naturen og beskytte den mod overbelastning. Det er også vigtigt, at turismen udvikler sig i et samspil med lokalbefolkningen, så alle parter har gavn af turismen.

I Danmarks strategi for bæredygtig udvikling er turisme fremhævet i et selvstændigt kapitel. Vi skal motivere til bæredygtig udvikling i turisterhvervet gennem ordninger som "Destination 21" og "Den Grønne Nøgle", hvor Danmark er gået foran og har udviklet nogle mærkningsordninger, der viser, at destinationen eller den enkelte virksomhed gør en indsats for bæredygtighed og miljøet.

Destination 21

Destination 21 er en nyetableret dansk mærkningsordning for bæredygtig turisme. Målet er, at turismedestinationerne skal arbejde på at leve op til Agenda 21s begreb om bæredygtig udvikling – både økonomisk, økologisk og sociokulturelt.

Formålet med Destination 21 er, at man ikke blot skal inddrage og stille krav til lokalbefolkningen og turisterhvervets aktører på den enkelte destination, men tillige til den offentlige forvaltning samt offentlige goder som naturen, miljøet og infrastrukturen. Ideen er at udvikle de aspekter ved det lokale samfund, som turisten kommer i berøring med, i en bæredygtig retning.

Ordningen er udviklet i samarbejde med 7 pilotdestinationer, og der er udarbejdet en manual med kriterier og indikatorer. Der skal sikre en lokal organisering, fælles strategi og samarbejde, opbygning af kompetencer for bæredygtig turisme, beskyttelse og sikring af adgangen til destinationernes natur- og kulturmiljøværdier, styrkelse og synliggørelse af lokal kultur og identitet, begrænsning af ressourceforbrug og forurening samt udvikling af beskæftigelse og økonomien i lokalsamfundet.

Møn og Odsherred er som de to første destinationer i gang med kvalificeringsfasen med henblik på at opnå Destination 21 mærkningen. Rømø er godt på vej. Systemet er for nogle destinationer lidt tungt og krævende for at komme i gang, men det er måske dels et spørgsmål om at få nogle destinationer i gang, som forbillede, dels et spørgsmål om tilretning, når der er indhentet de første erfaringer.

Den Grønne Nøgle

Den Grønne Nøgle er et miljødiplom for overnatningsfaciliteter. Det tildeles hoteller, vandrerhjem, ferie- og kursuscentre, campingpladser og feriehuse, som opfylder en lang række miljøkriterier. For at blive godkendt som "grøn-nøgle-virksomhed" skal stedet leve op til en lang række miljøkrav, som er tidsobligatoriske, forstået på den måde, at de skal være opfyldt inden for en periode på 3 til 12 måneder. Er kravene opfyldt får overnatningsstedet et miljødiplom og kan købe flag, brochure, skilte mm som viser, man har Den Grønne Nøgle. Blandt kravene kan nævnes begrænsning af vand- og energiforbrug, kildesortering af affald samt brug af miljøvenlige rengørings- og vaskemidler.

I dag har 106 overnatningssteder fået tildelt Den Grønne Nøgle, heraf er kun 2 campingpladser og 4 feriehusbureauer. Eksempler på Grøn Nøgle virksomheder er Dragsholm Slot i Odsherred, Lalandia i Rødby, Best Western Hotel Ebeltoft Strand og Rold Storkro i

Skørping. Bag Den Grønne Nøgle står DANHOSTEL-Danmarks Vandrerhjem, HORESTA (Hotel-Restaurant- & Turisterhvervets Arbejdsgiverforening), Campingrådet, Feriehusudlejernes Brancheforening, HTS-Kartellet (som nu er opløst), Danmarks Turistråd, Friluftsrådet samt Miljøstyrelsen. Den Grønne Nøgle er gennem årene blevet støttet økonomisk af både Miljøministeriet og Erhvervsministeriet.

Grøn Camping

Feddet camping fik i april 2000 som den første campingplads i Danmark Den Grønne Nøgle. "Det forpligter at have en campingplads midt i noget af Danmarks smukkeste og mest alsidige natur. Derfor sætter vi fokus på miljø – både for mennesker og naturen. Vi ser nu resultaterne af de sidste års målrettede arbejde mod at blive landets bedste og mest miljøvenlige campingplads", fortæller Ivan Reedtz-Thott, ejer af Feddet Camping.

Miljøarbejdet på Feddet er startet i 1998 med udarbejdelse af en miljøhandlingsplan. Siden er campingpladsen lagt helt om. Der er bygget to nye flotte fællesbygninger, hvor der både er tænkt i ambitiøse, men også praktiske baner med det mål at kombinere brugervenligheden for gæsterne og hensynet til miljøet. De nye bygninger er bygget med fokus på bæredygtighed, miljøvenlige byggematerialer, minimalt vand og energiforbrug, naturlig ventilation, opvarmning med træflis (resttræ fra egen skov) og rapsolie samt to-strenget vandsystem, hvor de bruger eget grundvand til toiletskyl. Der er taget højde for, at borde og køkkenfaciliteter skal være rengøringsvenlige. Men meningen er også, at gæsterne kan gøre en indsats ved at sortere deres affald på de mange affaldsstationer, og ved at vælge økologiske varer og retter i Bistroen og supermarkedet.

Feddet Camping er privatejet. Det er del af Strandegård, der er en land- og skovbrugsejendom ved Præstø Fjord, som er et følsomt naturområde. Arbejdet er ikke stoppet med Den Grønne Nøgle. De arbejder videre på at gøre Feddet Camping og halvøen Feddet til en storslået og miljøvenlig ferieoplevelse. Her i sommer blev de færdige med at ombygge og indrette et gammelt fiskerhus til naturcenter, hvor de har ansat en naturvejleder, så gæsterne kan lære noget om naturen. Det langsigtede mål for Strandegård og Feddet Camping er at drive bæredygtig virksomhed. Strandegårdens landbrug og skovbrug er under omlægning til økologisk drift. De vil på sigt tilbyde egne økologiske grønsager og produkter til gæsterne på Feddet Camping, fx ved at åbne et gårdsalg og en cafe.

Økologisk bondegårdsferie

Æblegaarden er et af de økologiske landbrug, som i sommers kunne byde turisterne velkommen til økologisk bondegårdsferie. Æblegaarden er en fredfyldt gård i hjertet af Odsherred. Sannie Terese og Jacob Burén har købt gården og er flyttet hertil i slutningen af 2000. De er

Inden for udviklingen af grøn turisme har bl.a. Den Grønne Jobpulje under Miljø- og Energiministeriet støttet en række forskellige artede projekter. Det gælder indsatsen for udvikling af mærkningsordninger for hhv. Destination 21 og videreudvikling af Den Grønne Nøgle, udviklingen af grønne feriemuligheder enten som en særlig ferieform eller i et geografisk område – en destination – samt en indsats for enkelte særlige turistattraktioner. For mange af projekterne til fremme af grøn turisme gælder, at de er både tværgående og nytænkende, hvilket er i overensstemmelse med forudsætningerne for tildeling af støtte fra Jobpuljen.

lidt utraditionelle, da de har købt gården med henblik på at starte økologisk landboturisme og drive kursusvirksomhed. Det er lidt bagvendt i forhold til de andre landbrug, som har startet økologisk landboturisme. På Æblegaarden skal de først til at lære at være landmænd, men til gengæld har de stor erfaring inden for turisme. I landbruget er der foreløbig en æbleplantage og en grønsagsproduktion primært til at dække eget og gæsternes behov. De er i gang med at opdyrke en græsmark, så der kan holdes heste og får på gården.

Udgangspunkt for værterne på Æblegaarden er, at alt levende er forbundet og fortjener kærlighed og respekt. Deres historie handler om at gøre det umulige muligt og at følge sine drømme og inderste længsler. Deres mål er at inspirere til øget livskvalitet i hverdagen. De sætter fokus på velvære, æstetik, sunde fødevarer, integritet i samvær mellem mennesker, det eventyrlige, det legende og det skabende.

En central målgruppe for økologisk landboturisme er yngre familier med børn, som har en grøn bevidsthed, og som ønsker en større bevidsthed om maden. Det er familier, som vil opleve, hvor grønsagerne gror og dyrene lever, så børnene ikke kun opfatter, at maden er noget, man køber i supermarkedet. På økologisk landbrug kommer man tæt på naturen og den livsstil og produktionsmåde, der findes på et økologiske landbrug.

Indtil nu er det gået lidt langsomme end forventet med at få gæster på Æblegaarden. "Økoturisme" er måske lidt forud for tiden i forhold til danskerne, men ikke i forhold til tyskere, italienere, englændere og hollændere, vurderer de to nye landmænd, Sannie og Jacob Burén.

Tivoli – en grøn oase

Tivoli gør i mere end en forstand en indsats for at være en grøn forlystelsespark. Med sine flotte træer og væld af blomster er Tivoli kendt som en grøn oase midt i storbyen. Tivoli har i en årrække arbejdet med mange tiltag til miljøforbedringer. Det har bl.a. ført til, at Tivoli i 1999 blev miljøcertificeret efter ISO 14001.

I Tivoli er der bl.a. gjort en stor indsats, så den tunge trafik med vare- og lastbiler i parken er reduceret væsentligt. Der er arbejdet med affaldssortering med fokus på øget reduktion i affaldsmængderne og øget genbrug. Og der er lavet retningslinier for miljørigtig projektering, som anvendes ved renovering og nybyggeri. Pantomineteatret, som nu fremstår nyrenoveret i flotte tillokkende farver, er et eksempel, hvor processer og materialer er miljøvurderet i forløbet. Det kan også nævnes, at der er etableret solceller på en af forlystelserne, og at Haven passes så godt som uden sprøjtemidler. Tivoli profilerer sig ikke specielt på sin miljøindsats. Men de finder det naturligt som ansvarlig virksomhed, der også er med til at belaste miljøet, at der arbejdes med miljøforbedringer i dagligdagen.

Danmark på forkant

Danmark har internationalt set været foran med udviklingen af mærkningsordningerne: Den Grønne Nøgle og Destination 21. Den Grønne Nøgle har siden fået konkurrence af det nordiske Svanemærke for hoteller. Men endnu er det ikke tildelt hoteller i Danmark. Destination 21 er set med internationale briller et spændende initiativ og et eksempel på formulering af muligheder for bæredygtig udvikling for et samlet erhverv. Destination 21 falder i tråd med den grønne erhvervsstrategi og er fremhævet i "Danmarks nationale strategi for bæredygtig udvikling" som en vej frem. Problemet er bare at sikre forankring af initiativerne.

Organisationerne bag Destination 21 (Friluftsrådet, Destination 21-regionerne, Campingrå-

det, Danmarks Turistråd, HORESTA, HK/Service, Samvirket mellem Danske Turistforeninger og Turistbureauer og Kommunernes Landsforening) vil næppe være i stand til at fastholde initiativet uden en fortsat offentlig støtte. Det vil således være væsentligt for fastholdelsen og videreudviklingen også internationalt af indsatsen, at der findes en holdbar finansieringsmodel for fremtiden. Det vil være nødvendigt ikke bare for Destination 21, men for hele indsatsen for bæredygtig udvikling og ikke mindst i turismeerhvervet, at det offentlige sikrer en forankring af et godt initiativ. Det vil alt andet lige være lidt paradoksalt, hvis man fra både Erhvervs- og Miljø- & Energiministeriets side støtter en udvikling til fremme af bæredygtighed på et område, hvis man ikke sikrer, at det også på sigt er økonomisk bæredygtigt.

Formidling og efterspørgsel

Hvis man ikke er specielt optaget af miljøsagen, er det vanskeligt at få information om mulighederne for grøn turisme. For at skabe en øget efterspørgsel er det meget vigtigt, at kendskabet til de mange initiativer bliver forbedret. Derudover er det vigtigt med dokumentation af indsatsen og synliggørelse. Det er ikke nok at forudsætte, at miljøforbedringer er en god ting for den enkelte virksomhed eller branchens udvikling. Dette skal underbygges og formidles til såvel borgerne, som de ansvarlige i branchen og hos myndighederne, så flere støtter op.

Et spørgsmål, man kan stille i forhold til den danske turismes udvikling, er, om det reelt handler om udvikling, eller om overlevelse. På sigt kan overlevelsen af virksomheder i branchen være truet, hvis man ikke gør en større indsats for at markedsføre Danmark som et attraktivt og spændende feriested. Dette kan også være et budskab at formidle.

Afslutningsvist skal det nævnes, at en bæredygtig udvikling ikke alene kan sikres gennem indsatsen på turiststederne. Der bør ske en samtænkning og udvikling af transportmulighederne, således at man i højere grad kan kombinere kollektiv transport over de lange afstande med individuel transport i ferieområdet. Dette er et aspekt, der er nævnt i den danske strategi for bæredygtig udvikling, men det er samtidig et aspekt, som kun få indtil videre har beskæftiget sig med. For en familie er det i dag billigere at tage bilen end toget fra en landsdel til en anden. Samtidig giver bilen flere bevægelsesfriheder. Går ferien til udlandet er det et problem, at fx togrejser i Europa som regel er dyrere og ta'r længere tid end hvis man flyver.
Og problemstillingen om, hvorvidt det er bæredygtig at lokke svenskere, nordmænd, tyskere osv. til Danmark på ferie, og at danskere rejser rundt i Europa og hele verden, vil jeg lade ligge i denne omgang.

Af Lis Husmer, Miljøkonsulent i Center for Alternativ Samfundsanalyse

Du kan læse mere om initiativerne på følgende hjemmesider:
Den Grønne Nøgles, www.dengroennenoegle.dk
eller www.green-key.org
Destination 21, www.destination21.dk
Feddet, www.feddetcamping.dk
Tivoli, www.tivoli.dk
Æblegaarden, www.aeblegaarden.dk
Økologisk bondegårdsferie, www.ecoholiday.dk

BLAND DIG

Miljøsk er et tidsskrift, som har sine egne meninger i den daglige miljødebat. Og som gerne lægger spalteplads til, hvis du har en ny vinkel.

Vi er foran og bagude!
Miljøsk er foran, når det gælder debatten om, hvilken vej udviklingen kan og bør tage. Og bagude, når vi opsummerer på nyhedsmediernes miljøstof.

Skriv!
Miljøsk er ikke til lange videnskabelige afhandlinger, men gerne til indlæg med seriøse synspunkter og ny erkendelse.
Kontakt NOAHs sekretariat og hør nærmere, eller send dit manuskript på diskette eller e-mail.

Miljøbevægelsen NOAH
Nørrebrogade 39 1 tv
2200 København N
Telefon: 35361212
Telefax: 35361217
E-mail: noah@noah.dk

En redningsbåd til jordens klima

Miljøaktivister demonstrerede i juli måned i Bonn for at markere deres bekymring for udviklingen af de internationale klimaforhandlinger.

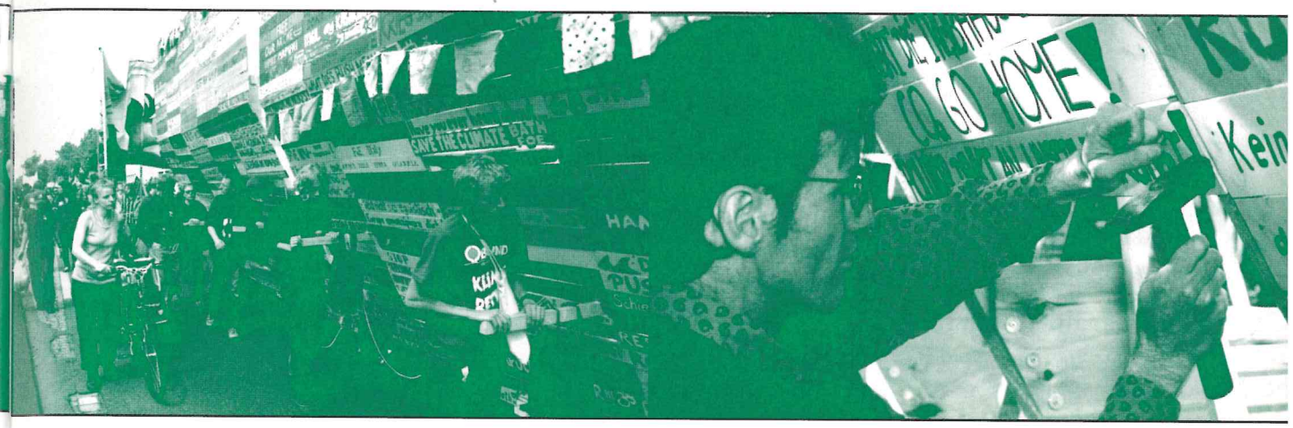

Jordens klima er truet og konsekvenserne er særlig foruroligende for udviklingslandene. Oversvømmelser og orkaner, der især rammer lande i Syd er forsmagen på hvad vi kan forvente, hvis ikke industrilandene holder op med at afbrænde olie og kul i de nuværende store mængder. Mens G-8 landenes top-folk mødtes i Genua i juli måned mødtes verdens klimaforhandlere og miljøministre i Bonn i Tyskland. Målet med mødet var at blive enige om spillereglerne for hvordan landene skal opfylde reduktionsmålene for drivhusgasser, der blev fastlagt i Kyoto protokollen.

Bush var imod

USA havde længe før mødet i Bonn meldt ud, at de ikke var indstillede på at holde hvad de havde lovet og inden mødet så det ud til at Japan ville følge USA's eksempel og løbe fra aftalen. Hvis der skulle være noget håb om en international klimaaftale var det nødvendig, at de europæiske lande holdt fast og ikke gav køb på den aftale landene havde lavet i Kyoto.

Det er ikke nok at overlade forhandlingerne alene til top-folk i elfenbenstårne. Det er nødvendigt, at vi også på gaderne gør opmærksom på: at klimaforhandlinger er vigtige og at vi er nogen, der holder øje med hvad de laver inde i konference paladserne. Derfor havde Friends of the Earth arrangeret en demonstration i Bonn og derfor var vi en gruppe aktivister fra NOAH af sted.

Sammen med 2.000 demonstranter byggede vi en redningsbåd, der var omkring 30 meter lang, 6 meter bred og stak mindst 4 meter op i vejret. Skibet blev bygget af brædder med beskeder til klima forhandlerne fra demonstranter. Den farvestrålende redningsbåd blev sat på hjul og trukket af aktivister i gennem Bonns gader. Båden blev parkeret foran konferencestedet, hvor den blev stående under resten af klimaforhandlingerne som et monument for vores krav om ægte og effektive handlingsplaner mod klimaændringerne.

Protest is a right – violence is wrong

Selv om vores demonstration i Bonn var fredelig var volden tæt på. Vi havde i flere dage hørt rapporter fra volden i Genua og politiopbudet til vores relativt lille demonstration var meget stort. Det var vigtigt for os at bevare demonstrationen fredelig. I Friends of the Earth havde vi diskuteret meget hvad vi kunne gøre for at udgå voldelige konfrontationer. En af de ting, der kom af diskussionerne var badges med teksten : Protest is a right – violence is wrong. Som blev uddelt til alle i demonstrationen.

Vi ønsker, at folk på fredelig vis kan bruge deres ret til at protestere mod magthavernes fejlbeslutninger. Det er en vigtig del af fremtidens demokratiske udvikling. Protest er en ret - og en nødvendighed - vold er ikke løsningen. Det er både politiet og demonstranternes ansvar. Budskabet om at udviklingen er på et galt spor må ikke drukne i vold - vi må ikke lade os kyse hverken af politiet eller af det fåtal af demonstranter, der bare kommer for at slås. Redningsbådsaktionen i Bonn er et eksempel på en positiv, kreativ og forhåbentlig effektiv måde at demonstrere på.

Af Pernille Hagedorn-Rasmussen

INDERST INDE ER VI ALLE FODGÆNGERE

En gang i 70'erne gik en mand med et skilt i en demonstration med den selvindlysende parole: "Inderst inden er vi alle fodgængere". Man skulle ikke tro, det kunne støde nogen, men i de tider var det i forbindelse med visse demonstrationer vigtigt, at paroler var accepteret af en ledelse.

Denne parole var ikke accepteret, skiltet faldt uden for, og det var noget pjat – så manden blev bedt om at pakke sit skilt sammen eller forføje sig. Han trådte ud af rækkerne, og alle de efterfølgende demonstranter kunne nu - gående - se hans provokerende parole. Se det var en lettere komisk episode. Men som på mange andre felter foregreb halvfjerdsernes venstrefløj kommende årtiers ideer og konflikter.

Hvis nu den samme provokatør i dag stillede sig op med sit skilt en morgen ved en indfaldsvej til en af vore større byer, ville han sandsynligvis møde lige så megen hovedrysten og vrede som dengang. Vi har nok flere gågader, men at tænke på at bruge fødderne som et seriøst transportmiddel vil synes de fleste lige så fjernt som at køre med hestevogn. Fødder er ikke et transportmiddel, der ofte optræder i seriøse transportstatistikker, selvom de tager sig af mange transportopgaver – over korte afstande. Men statistikker fortæller netop, at en stor del af alle ture i bil er under 3 km., så der er et stort potentiale i disse oversete ekstremiteter i retning af at erstatte de korteste og særligt forurenende bilture.

I Storbritannien har de nationale gå-konferencer på universitetsniveau. Så vidt er de kommet i udvikling. En af talerne ved sidste års konference var Mike Sharpe, MSc DMS CEng FICE FIHT FRSA MIMgt. (Whatever that means.) Dette er ikke nævnt for at lave sjov med mandens titler, men for at påpege det sjove i, at det er blevet så fjernt at bruge fødderne, selv om man har dem lige ved hånden.

Men den gode Mike Sharpe sagde kloge ting, bl.a. at gang reducerer trafikpropper og forurening, forbedrer sundhed, understøtter offentlig transport, skaber attraktive omgivelser, hjælper den lokale økonomi, reducerer kriminaliteten og fremmer lokalt socialt samkvem.

Gåbus! - Hvad er gåbusser

Det er en måde at få børn i de små klasser sikkert og sundt til skole, det er sjovt for børnene, gavner miljøet, er et enkelt virkemiddel i transportsystemet og kræver kun ildhu, omsorg og lidt organisatorisk snilde.

Gåbusser handler om at man i skole-hjem-samarbejdet udvikler et system, hvor ansvarlige personer (forældre, ældre børn, frivillige, bedsteforældre) møder børn langs en på forhånd aftalt rute med på forhånd aftalte "stoppesteder" og følger dem i skole til fods.

Sidste år i Miljøtrafikugen satte den grønne guide i Odense SV en gåbus i gang. Selv om det var hensigten, at forældrene skulle overtage bussen efter uge 38, lykkedes det ikke. Men den gik – i den uge. I Århus gik også en gåbus – med en entusiastisk skoleinspektør som chauffør, men heller ikke der lykkedes det, at få forældrene til at gribe ideen og gøre den til deres egen.

Der er foruroligende mange børn, der trofast kører i fars eller mors taxi, og oplever årstidernes skiften fra bagsædet i en bil. Undersøgelser i forbindelse med Miljøtrafikugen i 2000 viste, at det drejer sig om 25% af samtlige elever fra børnehaveklasse til og med 10. klasse.

Samtidigt – og ikke uden sammenhæng – rapporteres om en stadigt ringere almen sundhedstilstand blandt danske skolebørn. Flere og flere bliver overvægtige

og svært overvægtige med efterfølgende risiko for hjerte-karsygdomme, diabetes mv.

Dagens første valg

- af transportmiddel har stor indflydelse på resten af dagens transport. Hvis man starter i bil, er det sandsynligt, at man fortsætter med det. Og hvis man starter på cykel, er der en god chance for, at man bliver ved på cykel. En bagtanke ved at sætte ind overfor netop børns transport er, at hvis børn fra barnsben vænnes til at gå på deres egne ben eller cykle selv, vil de forhåbentligt senere i højere grad foretrække at komme rundt ved egen kraft.

Mobil uden bil for gåbusser

MOBIL UDEN BIL er en forening, stiftet af grønne guider og Dansk Cyklist Forbund for at arbejde for bæredygtige transportløsninger gennem praktiske aktiviteter.

MOBIL UDEN BIL tog initiativ til en aktionsdag i 1999 med lokale projekter rundt om i landet, og i 2000 var foreningen en aktiv deltager i Miljøtrafikugen i uge 38 især med temaer om børns transport til skole og idræt. I år fortsætter vi dette tema med en særlig indsats for at fremme ideen om gåbusser.

Gåbusser er blevet populære i Storbritannien, hvor endnu færre børn transporterer sig ved egen kraft til og fra skole end i Danmark. Vi har samlet information om gåbusser fra UK, USA, Canada og New Zealand og gjort den tilgængelig på vores hjemmeside. Og vi promoverer også gåbussen med vores plakatserie om børn og unge i bevægelse.

Vores råd til forældre, færdselskontaktlærere, skolebestyrelser eller andre, som gerne vil binde an med ideen på deres skole, er, at det er vigtigt at starte småt – med en enkelt klasse eller et enkelt klassetrin og en enkelt gåbus.

Der kan være flere grunde til, at det kan være vanskeligere at få danske forældre til at bide på denne fortrinlige ide end f.eks. britiske – en af grundene kan være en højere erhvervsfrekvens blandt danske småbørnsforældre, en anden, at der måske er mindre 'community spirit' hos os?

Men vi giver ikke uden videre op. Der er alt for mange oplagte grunde til at børn – og voksne – opdager fornøjelsen ved at transportere sig selv ved egen kraft.

Vi ved, at der flere steder i landet nu arbejdes på at få gåbusser i gang i forbindelse med Miljøtrafikugen i uge 38.

MOBIL UDEN BIL
Niels Ebbesensgade 4
9000 Aalborg
Tlf. 98 16 30 66
eller 70 22 30 66.
amek@post9.tele.dk.

På www.mobiludenbil.dk er der mere information om gåbusser – foruden et stort idekatalog, hvor vi har samlet op de foregående års miljøtrafikaktiviteter, suppleret med nye forslag.

MOBIL UDEN BIL har en udstilling om Bæredygtige transportløsninger som kan lejes, og en plakatserie om Børn og unge i bevægelse: *Uden bevægelse går alting i stå – Det er SEJT at cykle eller gå.*

MOBIL UDEN BIL vil i de kommende år også arbejde med lokale transportplaner og pendlerplaner på virksomheder og institutioner.

Af Palle Bendsen Foreningen Mobil uden Bil
Foto: POLFOTO

Af Anne-Mette Møllegaard, Bente Hessellund Andersen
og Pernille Hagedorn-Rasmussen
NOAHs Bæredygtighedsgruppe

Lærere på skolebænken

-om miljøundervisning på din skole

NOAHs bæredygtighedsgruppe har i år holdt seminarer for folkeskolelærere om tværfaglig miljøundervisning.

Seminarerne er en opfølgning på vores bogudgivelse i januar – "Råderum i køkkenet – Hjemkundskab i det 21.århundrede". Dels vil vi gerne ud blandt lærere og diskutere vores bog og dels vil vi sætte fokus på den manglende miljøundervisning i hjemkundskab.

Frisk landluft i det nordjyske

Startskuddet til afholdelse af første seminar var den 8 februar 2001. Stedet var Suhr's seminarium i København, hvor der deltog 37 folkeskolelærere og lærerstuderende fra Frederiksberg Seminarium.

På baggrund af erfaringer fra første seminar, planlagde og tilrettelagde de næste seminarer.

Årstidsbestemt menu

Deltagerne skal selv tilberede frokost. De laver mad efter opskrifterne i bogen: "Råderum i køkkenet". Opskrifterne er valgt ud fra årstidens frugt og grønt. Det vil sige at gulerødder, rødbeder og kål var vigtige ingredienser i februar og marts, mens kurserne her i oktober har andre grøntsager. Vi har været så heldige at få grøntsager og andre madvarer fra Årstiderne, Den Økologiske Landbrugsskoles egen avl og fra FDB.

Deltagerne laver mad i grupper ud fra kapitler med forskellige miljømæssige perspektiver. Her diskuterer grupperne om drivhuseffekt, varetransport og pesticider henover gulerodsskrælningen og bøfstegningen. På baggrund af det praktiske arbejde i køkkenet bliver deltagerne rystet godt sammen og får samtidig en smuk frokostbuffet.

Interessekonflikter og handlekompetence

Efter frokost arbejder deltagerne

i grupper. Temaet er hvordan man hvordan man kan basere miljøundervisningen på interessekonflikter og hvordan eleverne opnår handlekompetence.

Vi mener, at interessekonflikt tilgangen tilfører miljøundervisningen en væsentlig dimension. På mange skoler bliver miljøundervisning til naturundervisning. Det kan jo også være godt at lære om dyr og deres levesteder, men miljøproblemer handler om noget andet. Miljøproblemer er samfundsproblemer, hvis der ikke var interessekonflikter på spil kunne vi vel nemt blive enige om at droppe pesticiderne og nedlægge PVC-fabrikkerne??

Arbejdsmetoden på seminarierne er et slags cafeværksted hvor deltagerne i fællesskab kan udvikle ideer til tværfaglige undervisningsforløb. Målet er at deltagerne forlader seminariet med ideer til konkrete undervisningsforløb, der kan bruges på deres skoler og med deres elever.

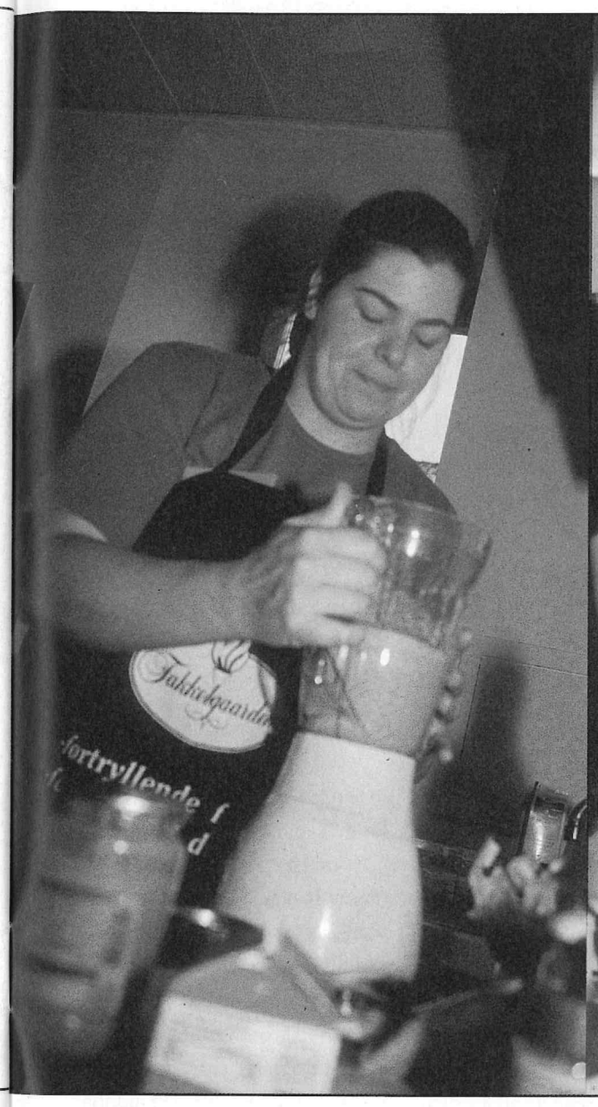

Ring og hør mere hos NOAHs Bæredygtighedsgruppe – 35 36 12 12.

Auken får det ikke let i Johannesborg

Det er Danmark, der har formandskabet i EU når verdens ledere mødes til FN-møde i Johannesborg i september 2002. Her skal Danmark repræsentere EU når vejene mod en bæredygtig udvikling skal diskuteres på verdensplan.

Af Sofie Krogh Andersen og Pernille Hagedorn-Rasmussen
Foto: Jacob Sørensen

Et af de større temaer for EU topmødet i Göteborg var EU's strategi for bæredygtig udvikling.

Ved FN's særlige generalforsamling om miljø og udvikling (UNGASS) i 1997 lovede EU - ligesom den danske regering - senest i 2002 - at lave en strategi for bæredygtig udvikling. Strategien, er udover en strategi for Europas fremtid, også EU's bidrag til tiårsrevisionen af Rio-processen i 2002.

Efter EU-topmødet udtalte Svend Auken, at han var fuld af forhåbning til Danmarks rolle i EU's forberedelser til FN-topmødet i Johannesborg til næste år. Det er godt at man er optimistisk i Miljøministeriet for hvis man ser på resultaterne fra topmødet i Göteborg, så er der hårdt brug for en positiv indstilling.

Ingen visioner blandt EU's ledere

I medierne druknede EU-topmødet i vold og had, men faktisk var EU's ledere samlede for at diskutere politik. Kommissionen havde kort før mødet præsenteret et papir med deres forslag til en europæisk strategi for bæredygtig udvikling. På mange måder var Kommissionens papir rimeligt lovende, især hvis den var blevet kombineret med nogle klare mål. Desværre var Kommissionens forslag tilsyneladende alt for visionært for EU's statsledere og de skar forslaget voldsomt ned i deres endelige version. EU's bæredygtighedsstrategi blev fuldstændig udvandet.

Nogle af de vigtige elementer der røg ud af strategien var:

* Udfasning af subsidier til fossile brændsler og tobak
* Muligheder for at favorisere mere miljøvenlige produkter i offentlige indkøb
* Skat på energiprodukter
* Fælles lovgivning om erstatningsansvar i miljøsager
* Opstillingen af en tidsplan for en reform af EU's landbrugspolitik

Det er sørgeligt, at de europæiske ledere ikke kunne blive enige om en mere radikal strategi, der tager fat på nogle af de væsentlige problemstillinger i den europæiske union. Det havde været på tide at tage fat på landbrugsstøtteordninger så de ikke favorisere kemilandbruget, ligesom det vil være rimeligt at få taget hul på en bæredygtig energiudvikling uden brug af atomkraft. Blandt de få lyspunkter i EU's foreløbige strategi var, at regeringslederne bekræftede tidligere tilsagn om at opnå FN-målet for offentlig udviklingsbistand på 0,7% af BNP.

På trods af pæne ord fra mødet i Göteborg så er status, at EU lederne missede chancen for at bakke op om kommissionens ellers relativt progressive udspil til en bæredygtighedsstrategi på topmødet. Det bliver pinligt for Svend Auken at repræsentere EU ved FN-topmødet i Johannesborg til næste år hvis ikke EU landene når lidt længere i løbet af det næste år. Så der bliver god brug for den danske optimisme hvis EU's ledere skal formås til at komme med en global pagt, der virkelig gør en forskel.

Læs flere kommentarer til den europæiske strategi på:
www.foeeurope.org/press/basic.htm

Miljøkort

Den Baltiske Bitur 2001
Fra d. 13. til 27. august rejste 15 miljøfolk fra Estland, Letland, Litauen og Danmark i to minibusser gennem de baltiske lande og Danmark. Målet var at sprede information omkring gensplejsning, og om de miljø- og sundhedsmæssige effekter der er ved genteknologien.
Hver dag kom karavanen til en ny by hvor den 2 m. høje plys bi med kæmpe lyserøde pollen på benene blev stillet op sammen med en udstilling om gensplejsning. Bi-turen var en del af et dansk baltisk projekt. Se billeder fra turen på NOAHs hjemmeside og læs mere om det dansk-baltiske projekt på: www.baltic-gmo.net

Lomborg mod nye horisonter
Vores allesammens statistiker Bjørn Lomborg udgiver i disse dage værket "The skeptical Environmentalist" på Cambridge University Press. I den anledning kan man læse i "the Economist", at Bjørn Lomborg før i tiden var "deep green" og havde venstre orienterede Greenpeace-holdninger, men at han nu ved bedre. Det bliver jo spændende hvordan englænderne tager imod optimisten fra Århus. Foreløbig ser det ud til, at han har fået åndelige bank af de fleste grønne organisationer - en enkel lagkage i hovedet er det også blevet til.

Noget om NOAH
Nu er den nye udgave af "Noget om NOAH" på gaden. Temahæftet kan bruges som en introduktion til NOAH. Du kan læse om, hvad NOAH er, hvordan vi arbejder, og hvorfor vi arbejder som vi gør. Hæftet kan bruges som opslagsbog, hvis du ønsker svar på konkrete oplysninger om NOAH og NOAHs rolle i miljøkampen. Men hæftet fortæller også en mere generel historie om græsrodsarbejde i Danmark gennem de sidste 30 år. "Noget om NOAH" er det første i NOAHs nye serie af temahæfter og kan købes for 60 kr. igennem NOAHs sekretariat. Se også forlagets hjemmeside på: www.noah.dk/forlag

www.giftrester.dk
Danmarks Aktive Forbrugere har lavet en ny hjemmeside om pesticidrester i danske fødevarer. I bund og grund er det jo ganske urimeligt, at vi overhovedet skal gå rundt og bekymre os om den slags ting. På hjemmesiden kan du læse hvor mange og hvilke fødevarer, der indeholder sprøjtegiftrester og hvordan kontrollen fungerer i Danmark. Der er også litteraturhenvisninger og links til nærmere studier.

Tag med Miljøbrigaden til Nicaragua
Miljøbrigaden er en alternativ måde at opleve Mellemamerika på, som giver dig udfordringer, tætte fællesskaber og kræver selvstændighed. Opholdet varer tre måneder, hvor du kommer til at bo, leve og arbejde sammen med nicaraguaneren på landet og i storbyen. Brigaden vil også mødes med politiske og kulturelle organisationer i Nicaragua. Dermed vil der være rig mulighed for at få talt spansk og få indblik i Nicaraguas og Mellemamerikas turbulente historie og nutid.
Mellemfolkeligt Samvirke og Mellemamerika Komiteen sender til februar 2002 en Miljøbrigade af sted. Den består af ca. 15 deltagere, men der er stadig brug for flere deltagere. For yderligere information: Helle Seiersen, Mellemfolkeligt Samvirke, tlf. 86197766, seiersen@ms-dan.dk eller www.ms-dan.dk

Af Pernille Hagedorn-Rasmussen

Miljøsk nr. 25, Oktober 2001
ISSN 1395-489X
Oplag 2.000 eksemplarer.

Miljøsk udgives af Miljøbevægelsen NOAH og henvender sig til alle, der synes, at ødelæggelsen af miljøet er en alvorlig sag. Miljøsk samler op på nyhedsmediernes miljødebat og bidrager til den visionære diskussion af, hvilken vej udviklingen på miljøområdet kan og bør tage. Artikler i Miljøsk giver ikke nødvendigvis udtryk for Miljøbevægelsen NOAH's holdning.

Udgiver
Miljøbevægelsen NOAH
Nørrebrogade 39[1.tv]
2200 København N.
Telefon: 35 36 12 12
Telefax: 35 36 12 17
E-mail: noah@noah.dk
Hjemmeside: www.noah.dk
Postgiro: 5 56 00 39

Redaktion og layout
Dan Boding-Jensen, Pernille Hagedorn-Rasmussen, Sofie Krogh Andersen (ansv.), Rasmus Thomsen, Jon Theil Nielsen, Søren Bjarke Nielsen.

Redaktionskomité
Henrik Wejdling, Ia Brix Jensen, Lennart Emborg, Ann Vikkelsø, Jens Hedelykke Pedersen, Lis Husmer.

Abonnement og løssalg
Miljøsk udkommer fire gange om året. Abonnement og løssalg ved henvendelse til NOAH på telefon 35 36 12 12. Årsabonnement (4 numre): 150,- kr. Virksomheder, institutioner o. lign.: 275,- kr. Løssalg, 50,- kr pr nummer. Ældre numre kan købes, så længe lager haves. Klassesæt á 30 stk. (samme nummer) kan købes for 250,- ekskl. porto.

Flytning og reklamation
Meddelelse om flytning og reklamationer vedr. leveringen bedes rettet til postvæsenet.

Tryk
Tryksagen er mærket med det nordiske miljømærke Svanen. Licensnr. 541 006. Det garanterer officielle miljøkrav udfra tryksagens livscyklus. Trykt med plante-olie-farver på miljøgodkendt papir. Tryksagen kan genbruges. Phønix-Trykkeriet A/S, Århus. ISO 14001 miljøcertificeret og EMAS-godkendt.

Skriv til Miljøsk!
Miljøsk modtager gerne relevante artikler og kommentarer fra læserne. Kontakt redaktionen og få et eksemplar af vores skrivevejledning. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Forsidefoto
Jacob Sørensen